

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

14 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 marca 2025 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 16 listopada 2021 r., I ACa 819/21,

w sprawie z powództwa R.K. i J.K.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

1) oddala skargę kasacyjną,

2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 2700 (dwa tysiące siedemset) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Monika Koba

Agnieszka Piotrowska

Marta Romańska

(A.D.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 28 czerwca 2021 r., Sąd Okręgowy w Toruniu zasądził od pozwanego Bank S.A. w W. (dalej Bank) na rzecz powodów R.K. i J.K.. kwotę 70 739,28 zł i kwotę 24 773,44 franków szwajcarskich z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 17 sierpnia 2020 r. do dnia zapłaty.

Sąd pierwszej instancji poczynił obszerne ustalenia faktyczne przytoczone w uzasadnieniu wyroku, z których wynika, że 27 czerwca 2008 r. powodowie zawarli jako konsumenci z Bankiem [...] S.A. z siedzibą w W. (poprzednikiem prawnym pozwanego Banku) umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych „[...]” na okres 360 miesięcy w kwocie 243 922,77 zł (PLN) waloryzowany kursem franka szwajcarskiego (CHF) na szczegółowo opisanych w uzasadnieniu wyroku warunkach, w celu zakupu działki budowlanej. Kwota kredytu w złotych miała podlegać przeliczeniu na CHF według kursu kupna waluty z tabeli kursowej Banku kredytującego, zaś raty kapitałowo – odsetkowe wyrażone w CHF miały być przeliczane z na PLN według kursu sprzedaży z tabeli kursowej Banku kredytującego. Powodowie w okresie od sierpnia 2008 r. do sierpnia 2014 r. spłacili raty w kwocie 115 910,60 zł, w okresie od lipca 2010 r. do sierpnia 2014 r. (objętym powództwem) w kwocie 70 739,28 zł., zaś w okresie od września 2014 r. do sierpnia 2019 r. w kwocie 24 773,44 CHF.

Na podstawie tych ustaleń, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo o zapłatę zasługuje na uwzględnienie, albowiem umowa kredytu zawierała niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c., niewiążące powodów jako konsumentów z mocy samego prawa i ze skutkiem *ex tunc*. Wobec niemożności ich zastąpienia przepisami dyspozytywnymi Sąd uznał, że umowa w takim kształcie nie może obowiązywać i jest nieważna. W konsekwencji pozwany Bank powinien zwrócić powodom dochodzoną przez nich kwotę, stanowiące świadczenie nieznałężne w rozumieniu art. 405 i 410 § 2 k.c. z odsetkami ustawowymi za opóźnienie biegnącymi od dnia ich wymagalności.

Apelacja pozwanego Banku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 16 listopada 2021 r., który podzielił ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji., obszernie uzasadniając swoje stanowisko oraz odnosząc się do procesowych i materialnoprawnych zarzutów apelacyjnych z uwzględnieniem przytoczonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku orzeczeń Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej TSUE)

W skardze kasacyjnej pozwany Bank zarzucił naruszenie:

- art. 385¹ § 1 i § 3 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt 4a) ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (aktualny tekst jedn.Dz.U. z 2024 r., poz. 1646, dalej: „prawo bankowe”) oraz Dyrektywą Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE L.95 z 21 kwietnia 1993 r., dalej „Dyrektywa 93/13”) zw. z art. 65 § 1 i § 2 k.c. przez błędne uznanie, że nie jest możliwe rozróżnienie klauzuli indeksacyjnej (§ 1 ust. 3 i 3A umowy kredytu) i klauzul przeliczeniowych (§ 10 ust. 4 umowy kredytu),

- art. 385¹ § 1 3 k.c. polegające na nieprawidłowym ustaleniu przez Sąd przesłanki jednoznaczności postanowień umownych,

- art. 385¹ § 1 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że postanowienia umowy odnoszące się do ryzyka walutowego oraz spreadu walutowego są bezskuteczne z uwagi na ich abuzywność,

- art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 prawa bankowego, art. 358 § 2 k.c. i motywem 13 i art. 5 Dyrektywy 93/13 przez przyjęcie, że kurs średni waluty obcej ustalony przez Narodowy Bank Polski (dalej NBP) nie jest właściwy do zastosowania w umowie kredytu,

- art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. XXVI i XLIX ustawy z 23 kwietnia 1964 r. -Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 94) oraz z motywem 13 i art. 5 Dyrektywy 93/13 przez pominięcie okoliczności, że w polskim porządku prawnym istnieje zarówno zwyczaj stosowania dla rozliczeń kursu średniego waluty obcej ustalonego przez NBP, jak i norma dyspozytywna pozwalająca zniwelować brak określenia kursu waluty obcej w umowie,

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. oraz art. 6 Dyrektywy 93/13/EWG przez przyjęcie, że stwierdzenie nieważności umowy kredytu uzależnione jest wyłącznie od subiektywnej woli kredytobiorców,

- art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. przez uznanie, że bezskuteczność kwestionowanych klauzul umownych skutkuje brakiem możliwości obowiązywania umowy, wobec jej sprzeczności z naturą stosunku prawnego, chociaż nie było podstaw do eliminacji z umowy klauzuli indeksacyjnej, a umowa powinna zostać utrzymana,

-art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. oraz art. 6 Dyrektywy 93/13/EWG w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne ustalenie nieważności umowy.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej, pozwany zarzucił naruszenie art. 382 k.p.c. w zw. z (i) art. 235² § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z (ii) art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 387 § 2¹ pkt 1) i 2) k.p.c., a także naruszenie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 325 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. (w zw. z art. 379 k.c.).

Formułując te podstawy kasacyjne, pozwany Bank wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie apelacji pozwanego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Procesowy zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w zw. z (i) art. 235² § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z (ii) art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 387 § 2¹ pkt 1) i 2) k.p.c. nie jest zasadny. Uzasadnienie wyroku Sądu drugiej instancji umożliwia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej, zaś zarzuty odnoszące się do oceny dowodów przeprowadzonej przez Sąd drugiej instancji oraz

poczynionych ustaleń, stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku nie są dopuszczalne ani skuteczne (art. 398¹³ § 2 i art. 398³ § 3 k.p.c.). Pozwany nie wykazał także wpływu na wynik sprawy kwestii wyrażenia przez Sąd Okręgowy sposobu zasądzenia na rzecz powodów kwoty objętej pozwem, uwzględnionej przez Sąd pierwszej instancji.

Nie są także uzasadnione rozbudowane zarzuty naruszenia art. 385¹ k.c. w związku ze wskazanymi w podstawach kasacyjnych przepisami kodeksu cywilnego, prawa bankowego oraz Dyrektywy 93/13. Kwestie w nich poruszone zostały już ż rozważone i rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), w świetle którego nie doszło do naruszenia przytoczonych w skardze norm prawa materialnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że istnieje ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadu walutowego polegające na tym, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron w celu ustalenia wysokości ich świadczenia- wysokości kapitału kredytu wypłaconego przez bank i wysokości rat spłacanych przez kredytobiorcę. Klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i związanego z nim narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji obie te klauzule, składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy (waloryzacyjny, indeksacyjny), są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczepienie byłoby zabiegiem sztucznym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje aktualnie pogląd (po początkowym okresie przyjmowania poglądu przeciwnego), że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (lub denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenia stron (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20; z 4 kwietnia 2019 r., I CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21 oraz z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Pogląd ten uwzględnia stanowisko TSUE,

w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 należy uważać klauzule określające podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i z tego względu charakteryzujące tę umowę (zob. wyroki TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, pkt 35). Za tego rodzaju postanowienia uznawane są klauzule kształtujące mechanizm indeksacji (waloryzacji) świadczeń z tytułu kredytu, wiążące się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 44).

Skarżący zarzucił wadliwe przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zarzut ten jest niezasadny, albowiem w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE wyjaśniono już, że wymaganie wyrażenia postanowienia umownego prostym i zrozumiałym językiem jest spełnione, gdy umowa przedstawia konsumentowi w sposób przejrzysty działanie mechanizmu waloryzacyjnego tak, aby konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne związane z zaciągnięciem wieloletniego zobowiązania kredytowego waloryzowanego kursem waluty obcej. Konsument powinien być jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu indeksowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy nieograniczone niczym ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie (zob. wyroki TSUE z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13 oraz z 20 września 2017 r., C-186/16, a także wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). W wyroku z 10 czerwca 2021 r., C - 776/19, C - 782/19 TSUE wyjaśnił, że wykładni art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowny kredytu, które powodują skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez

kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógłby racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, że ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków. W uzasadnieniu wyroku z 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18, Sąd Najwyższy podniósł, że nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko związane z zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności Banku w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. W takim stanie rzeczy przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne. Ochrona konsumenta może zostać zapewniona jedynie wtedy, gdy uwzględnione zostaną jego rzeczywiste i tym samym bieżące interesy, a nie interesy, jakie miał w okolicznościach istniejących w chwili zawarcia danej umowy.

Klauzule waloryzacyjne, które określają główne świadczenia stron i nie zostały wyrażone w umowie kredytu w sposób jasny i precyzyjny, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. Nie jest zasadny kasacyjny zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, iż postanowienia umowne dotyczące indeksacji kredytu stanowią niedozwolone postanowienia umowne. Abuzywność tych klauzul została już przesądzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego i TSUE, w którym wyjaśniono, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi

swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych, gdyż kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzecznosc z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku; obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Są one niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18 oraz z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20). W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego i TSUE, w celu ustalenia, czy zachodzi sprzeczność postępowania przedsiębiorcy z wymogami dobrej wiary, należy sprawdzić, czy przedsiębiorca, traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny, mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument przyjąłby określone postanowienie umowne w drodze negocjacji indywidualnych (zob. wyrok TSUE z 14 marca 2013 r., C - 415/11 oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, z 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, nr 1, poz. 9; z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14, z 30 września 2015 r., I CSK 800/14, z 29 sierpnia 2013 r. I CSK 660/12). Konsument pozostaje zawsze stroną słabszą w stosunku do banku,

zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania o wszystkich aspektach stosunku prawnego wynikającego z umowy. Z tej przyczyny art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przewiduje, że nieuczciwe warunki nie będą wiążące dla konsumenta. Jest to przepis bezwzględnie wiążący, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron, ustanowionych w umowie, równowagą rzeczywistą, która przywraca równość stron. Sąd jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy określone postanowienia umowne wchodzące w zakres stosowania dyrektywy mają nieuczciwy charakter, aby po dokonaniu tej oceny zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą (zob. wyroki TSUE z 4 czerwca 2009 r., C - 243/08; z 14 czerwca 2012 r., C - 618/10, a także z 3 marca 2020 r., C - 125/18).

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 prawa bankowego, art. 358 § 2 k.c. oraz motywem 13 i art. 5 Dyrektywy 93/13 przez pominięcie przez Sąd możliwości zastosowania do rozliczeń stron średnich kursów franka szwajcarskiego publikowanych przez NBP. Tej samej kwestii dotyczy zarzut naruszenia art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. XXVI i XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 94) oraz z motywem 13 i art. 5 Dyrektywy 93/13 przez pominięcie okoliczności, że w polskim porządku prawnym istnieje zarówno zwyczaj stosowania dla rozliczeń kursu średniego waluty obcej ustalonego przez NBP, jak i norma dyspozytywna pozwalająca zniwelować brak kursu waluty obcej w umowie w wyniku eliminacji klauzul uznanych za niedozwolone postanowienia umowne.

W odniesieniu do tej kwestii należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że nie można dokonać wykładni umowy stron na podstawie art. 65 k.c., już po usunięciu z niej postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania

w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

Abuzywne klauzule indeksacyjne są od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorcy, chyba że konsument następnie udzieli świadomej i wolnej zgody na te klauzule i w ten sposób przywróci ich skuteczność z mocą wsteczną (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56). W uzasadnieniu powołanej uchwały wyjaśniono, w nawiązaniu do wcześniejszego orzecnictwa, w tym orzecnictwa TSUE (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego czy denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”. Nie jest zatem dopuszczalne zastosowanie do rozliczeń stron średniego kursu Narodowego Banku Polskiego w oparciu o art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Postulat zastąpienia (substytucji) abuzywnych klauzul kursowych odwołaniem do kursu

średniego NBP nie uwzględnia koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym - w świetle powołanego utrwalonego orzecznictwa - wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta.

W toku postępowania w niniejszej sprawie powodowie konsekwentnie domagali się ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu powołując się na nieważność tej umowy i w związku z tym zwrotu żądali - na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i świadczeniu nienależnym - zwrotu kwot spełnionych przez nich na rzecz pozwanego w oparciu o tę nieważną umowę. Przemawia to za nietrafnością zarzutu naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 6 Dyrektywy 93/13/EWG, polegającego na przyjęciu, że stwierdzenie nieważności umowy kredytu uzależnione jest wyłącznie od subiektywnej woli kredytobiorców. Po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych nie jest bowiem możliwe utrzymanie umowy kredytu indeksowanego kursem CHF o charakterze zamierzonym przez strony, co przemawia za jej nieważnością, a ściślej za nieistnieniem wynikającego z niej stosunku prawnego między stronami (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD B/2021, poz. 20). Wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR. Brak także podstaw do zastąpienia stawki oprocentowania LIBOR stawką WIBOR (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD D/2022, poz. 45 oraz z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Nie są zatem uzasadnione zarzuty naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. przez uznanie przez Sąd, że bezskuteczność kwestionowanych klauzul umownych skutkuje brakiem możliwości obowiązywania umowy, wobec jej sprzeczności z naturą stosunku prawnego, chociaż nie było, zdaniem pozwanego, podstaw do eliminacji z umowy klauzuli indeksacyjnej, a umowa powinna zostać utrzymana oraz naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. oraz art. 6 Dyrektywy 93/13/EWG w zw. z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP oraz art. 2 i art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej poprzez ich

niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne ustalenie nieważności umowy. Wbrew tym zarzutom, w świetle przytoczonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, nie doszło do naruszenia tych norm przez przyjęcie przez Sąd nieważności umowy. Zasądzenie zwrotu świadczonych przez powodów nienależnie kwot było konsekwencją prawidłowego ustalenia nieważności umowy.

W tym stanie rzeczy, orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz powodów, którzy wnieśli w terminie odpowiedź na skargę kasacyjną, orzeczono na podstawie art.98, 108, w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 10 ust.4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (jedn. tekst: Dz.U. z 2023 r., poz.1964).

Monika Koba

Agnieszka Piotrowska

Marta Romańska

(A.D.)

[a.ł]